

Lapsivaikutusten arvioinnin taustalla on mm. YK:n lapsen oikeuksien sopimus, Suomen perustuslaki, kuntalaki ja perusopetuslaki. Lapsivaikutusten arviointi (LAVA) on lapsiin kohdistuvien vaikutusten ennakointia ja seurantaa. Sen avulla voidaan selvittää, millaisia hyötyjä tai haittoja erilaisilla lapsiin kohdistuvilla päätöksillä aiheutetaan. Lapsivaikutusten arviointi ei ole lain määräämä velvoite. Lapsiin kohdistuvassa päätöksenteossa on kuitenkin asianmukaista ja hyvää hallintomenettelyä noudattaen tehdä lapsivaikutusten arviointia.

Lapsivaikutusten arviointia voi käyttää esimerkiksi kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen sekä lapsiväestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Kunnissa on tärkeää arvioida lapsivaikutuksia laajasti erilaisissa toiminnoissa, jotka liittyvät esimerkiksi opetukseen, vapaa-aikaan tai liikenteeseen.

Lapsivaikutusten arvioinnilla kunta tunnistaa eri ratkaisuvaihtoehtojen vaikutukset lasten oikeuksien toteutumiseen lasten arjessa ja elämässä pitkällä sekä lyhyellä aikavälillä. Arviointi tuottaa päätöksenteon tueksi perusteltua tietoa siitä, millainen päätösvaihtoehto olisi kokonaisvaikutuksiltaan paras lasten edun näkökulmasta.

[Lapsivaikutusten arviointi – parempia päätöksiä, vähemmän ikäviä yllätyksiä | UNICEF](#)

[Lapsivaikutusten arviointi | Lastensuojelun Keskusliitto \(Iskl.fi\)](#)

[Lapsivaikutusten arviointi - THL](#)

Orimattilan kaupungin suunnitelmissa on lakkauttaa kolme kyläkoulua. Lapsiin kohdistuvan päätöksenteon tueksi on tehty lapsivaikutusten arviointia opetuspalveluiden osalta. Lapsivaikutusten arvioinnissa käytettiin hyödyksi viime keväänä tehtyä laajaa verkkofasilitointia (Orimattilan Kaupunki, Sidosryhmien osallistaminen opetuspalveluiden kehittämiseen, tulosraportti 4.5.2023, Fountain Park). Tavoitteena oli saada sidosryhmien ideoita parhaasta mahdollisesta oppimisesta ja hyvinvoinnista Orimattilan opetuspalveluissa v. 2030. Tähän kyselyyn vastasi 1612 lasta (92% 1.-9.lk oppilaista) sekä 491 aikuista.

Fasilitoinnin lisäksi osana lapsivaikutusten arviointia opetuspalveluista pyydettiin lausuntoja Luhtikylän, Kuivannon ja Järvikunnan koulujen käyttäjiltä ja sidosryhmiltä. Opetuspalveluista osoitettiin lausuntopyynnöt (23.1. 2024) ko. koulujen oppilaskunnille, henkilöstölle, vanhempainyhdistyksille, eri työntekijäryhmiä edustaville ammattijärjestöille, Luhtikylän Nuorela Ry:lle, Kuivannon nuorisoseura ry:lle, Mallusjoen nuorisoseura ry:lle sekä Orimattilan kaupungin itäiselle ja läntiselle aluekumppanuuspöydille. Lausunnot ovat päätöksen teon osana. Lisäksi Myllylän koululla järjestettiin avoin keskustelutilaisuus 7.2.2024 klo 18.00-20.00, johon kyseisten koulujen huoltajat oli kutsuttu henkilökohtaisesti Wilman kautta.

Lasten kuuleminen järjestettiin lakkautuspäätöksen alla olevien koulujen oppilaille tammikuussa viikolla 5 Luhtikylän (29.,31.1.2024) 33 oppilasta, Kuivannon (30.1.2024) 43

oppilasta ja Järvikunnan (1.2.2024) 61 oppilasta. Huoltajia tiedotettiin asiasta 25.1.2024 lähetetyllä Wilmaviestillä. Kaupunkikohtainen hyvinvointiopettaja osallisti jokaisen koulun oppilaat luokka-asteittain ryhmätyöskentelyyn. Ryhmissä keskusteltiin ja kirjattiin asioita omasta nykyisestä koulusta, koulunkäynnistä yleensä, koulumatkoista ja mahdollisista uuteen kouluun siirtymisen vaikutuksista. Lasten tuotoksissa nousi esiin teemoina kaveriasiat, koulumatkat, harrastusmahdollisuudet ja oppimisympäristöt.

Kysymykset ja aiheet lasten haastatteluihin

Millainen on hyvä koulu/unelmien koulu?

Millainen on minun kouluni? Hyvät ja huonot puolet, yhteinen mind map.

Mitkä asiat hankaloittavat oppimista/koulunkäyntiä?

Miltä koulumatkat tuntuvat? Nyt tai jos olisi vähän pidempi?

Muutos, jos koulu suljettaisiin ja oppilaat menevät toiseen kouluun, hyvät ja huonot puolet

1. Koulunkäynti
2. Vapaa-aika, harrastukset, kaverisuhteet
3. Jos vaihtaisit koulua, mitkä asiat huolettavat sinua?

TULOKSET: YHTEISET TEKIJÄT LUHTIKYLÄN, KUIVANNON JA JÄRVIKUNNAN KOULUILTA

Nostoja keskusteluista ja lasten tuotoksista

- tärkeinä asioina hyvässä koulussa korostuvat: opettajan myönteiset piirteet, opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus, välituntialueen ja välituntivälineiden monipuolisuus, kouluyhteisön hyvä ja rauhallinen ilmapiiri, turvallisuus, kivat kaverit
- opetuksessa tärkeänä koettiin monipuoliset opetusmenetelmät ja oppimisen tukeminen
- lähiympäristöstä toivottiin kauppaa, palveluita, metsää, luontoa
- lapset nimesivät oppimista hankaloittavana tekijänä työrauhan ja fyysiset tekijät (mm. pulpetti, valaistus)

YHTEENVETO

Kuuleminen 2024 ja kevään 2023 laaja verkkofasilitointi

Viime kevään fasilitoinnissa ja tammikuussa 2024 tehdyissä lasten haastatteluissa nousevat pitkälti samat teemat. Opettajan ja oppimisympäristön rooli nousivat molemmissa kyselyissä tärkeimpinä aiheina lapsilta sekä fasilitoinnissa myös aikuisilta. Fasilitoinnissa oppilaat nostivat kärkeen kiusaamiseen puuttumisen, hyvän ilmapiirin sekä hyvinvoinnin. Aikuiset pitivät tärkeinä asioina työrauhaa ja turvallisuutta. He haluavat säilyttää laadukkaan opetuksen, osaavat opettajat ja riittävän tuen. Myös lasten haastatteluissa hyvän koulun osalta korostuivat opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus, hyvä ilmapiiri ja monipuolinen oppimisympäristö.

Monet edellä mainituista asioista ovat opettaja- ja kouluyhteisösidonnaisia, eivät paikkasidonnaisia. Aikuisten mainitseman riittävän tuen määrän mahdollistaminen on parempi hieman suuremmilla kouluilla resurssien jako huomioiden.

Lapset mainitsivat haastatteluissa opiskeluhuollon palvelujen henkilöstön harvoin. Aiheesta kysyttiin myös erikseen. Kyseisillä kouluilla opiskeluhuollon palvelujen (koulupsykologi, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja) henkilöstö käy yhteensä noin 3-4 kertaa kuukaudessa. Henkilöstön tunteminen on osittain sidoksissa käynteihin kouluilla. Fasilitoinnissa 2023 huoltajat nostivat yksittäisenä tärkeimpänä asiana juuri opiskeluhuollon palvelujen henkilöstön saavutettavuuden. Näkyvyys (kouluilla läsnäolo) kertonee osittain saavutettavuudesta.

Fasilitoinnissa tärkeimmät huomiot 1.-3. -luokkalaisilla olivat avun, tuen ja huomaamisen näkökulmaan liittyviä. 4.-9. -luokkalaisilla tärkeimpien asioiden joukossa olivat opettajan rooli, hyvä opetus ja kiusaamiseen puuttuminen. Opettajan ja kouluyhteisön myönteiset piirteet nousivat tärkeinä asioina esiin myös lasten haastatteluissa. Edellä mainitut asiat ovat opettaja- ja kouluyhteisösidonnaisia, eivät paikkasidonnaisia. Niihin voidaan vaikuttaa niin pienemmissä kuin suuremmissakin kouluissa.

LASTEN KUULEMINEN

NOUSEVAT TEEMAT MAHDOLLISEEN MUUTOKSEEN LIITTYEN

(koulunkäynti, vapaa-aika: hyvät jutut ja huolet) kaikilla kolmella koululla

- Hyvät puolet: kaveriasiat, opetus/oppimisympäristö, palvelut lähellä
- Huolet: kaveriasiat, koulumatka

Lasten puheissa tärkeimpänä nousivat kaveriasiat. Lapset näkivät kaveriasiat muutoksen kohdalla sekä huolena että mahdollisuutena. Huolena heillä oli, tulevatko omat kaverit samalle luokalle/kouluun. Toisaalta he näkivät uuteen kouluun siirtymisen mahdollisuutena saada uusia kavereita sekä nähdä helpommin kavereita, jotka asuvat Orimattilan keskustassa.

Opetuksessa ja oppimisympäristöissä arvostettiin monipuolisuutta (opetusmenetelmät, välineet, koulun piha). Tärkeänä koettiin oma opettaja; vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä. Tämä aiheutti myös mietintää, millainen on tuleva koulu ja opettaja.

Huolta lapsilla aiheutti mahdollinen pitenevä koulumatka, kuinka se vaikuttaa omaan jaksamiseen ja vapaa-aikaan. Tässäkin asiassa nähtiin myös toinen näkökulma. Pitenevä koulumatka mahdollistaa koulukyydissä kaverin kanssa juttelun, läksyjen teon, nukkumisen tai puhelimitse olon.

Vapaa-ajan kannalta lapset näkivät koulun mahdollisen siirtymisen lähemmäs Orimattilan keskustaa tuovan myös uusia mahdollisuuksia. Harrastusmahdollisuuksien laajeneminen ja läheisyys sekä muiden palveluiden parempi saatavuus koettiin hyvänä puolena. Joidenkin lasten huolena oli, häviääkö omalta kylältä koulun lakkautuksen myötä myös nykyisiä kouluilla toimivia harrastusmahdollisuuksia. Lisäksi joitain lapsia mietitytti mahdollinen vapaa-ajan väheneminen pitkien koulumatkojen ja odotusaikojen vuoksi.

VAIKUTUKSET/SUUNNITELMAT

Opetuspalveluissa on huomioitu lasten tuottamat huolet mahdolliseen koulun lakkauttamiseen ja uuteen kouluun siirtymiseen. Lasten huolet liittyivät koulumatkoihin, kaveriasioihin ja uuteen oppimisympäristöön.

Koulumatkasuunnittelussa pyritään järjestämään matkat niin, että ne mahdollisimman vähän rasittaisivat oppilaan koulupäivää huomioiden asiaan liittyvät säädökset. Mietittäväksi myös jää, kuinka lasten mahdollisia pitkiä odotusaikoja voidaan hyödyntää. Voidaanko aikaa käyttää oppimisen tukemiseen esimerkiksi tukiopetusta tai läksyjenteko mahdollisuutta hyödyntämällä? Voiko olla mahdollisuus lepäämiseen, jos koulukuljetus on lähtenyt kovin aikaisin? Lisäksi tulee miettiä, miten koulupäivien aloitusajankohdat vaikuttavat lasten aikaisiin aamuheräämisiin ja koulukyyteihin, voidaanko näihin vaikuttaa lukujärjestyssuunnittelulla.

Toisena huolena lapsilla oli, joutuvatko koulukaverit eri kouluun. Opetuspalveluiden tavoitteena on sijoittaa kunkin koulun oppilaat samaan kouluun, vähintäänkin koskien saman luokkatason oppilaita, mikäli se vain on mahdollista. Näin lähimmät koulukaverit eivät jakaantuisi eri kouluille.

Lisäksi pyrkimyksenä on järjestää uuteen kouluun tutustuminen ennen uudessa koulussa aloittamista. Näin koulu ja mahdollinen uusi opettaja (oppimisympäristö) tulisivat tutuiksi ennen muutosta.

Koulun sulkeminen vaikuttaa lasten elämään monilla eri alueilla koulunkäynnin lisäksi. Vaikutukset vapaa-aikaan ja perheeseen ovat vääjäämättömiä. Kaikkia vaikutuksia on mahdoton tässä vaiheessa tiedostaa varsinkin yksilötasolla. Lasten, huoltajien ja sidosryhmien kuulemiset ovat osa palveluverkkoselvitystä ja lapsivaikutusten arviointia. Tavoitteena on vahvistaa myönteisiä vaikutuksia sekä lieventää kielteisiä vaikutuksia.

PERUSOPETUKSEN TARPEET

Oppilasmäärät ovat laskemassa. Alakoulut ovat erikokoisia eri puolilla kaupunkia. Palveluverkkoa on tarve tiivistää. Lisäksi kaupungin taloudellinen tilanne vaatii palveluverkon tarkastelua taloudellisesta näkökulmasta. Palveluverkkoselvityksen ohessa tehtävässä lapsivaikutusten arvioinnissa on kuultu lapsia ja huoltajia (sekä muita sidosryhmiä) koskien koulujen lakkauttamista ja siitä seuraavia vaikutuksia.

Lapsivaikutusten arviointia tehdessä on tärkeää, että palveluverkkoa koskevissa päätöksissä tulisi kyetä löytämään lasten ja perheiden näkökulmasta mahdollisimman pitkäkestoisia ratkaisuja. Orimattilassa palveluverkkoselvitys on tehty viimeksi kaksi vuotta sitten. Siihen liittyviä päätöksiä on viety eteenpäin epävaraasti. Mikäli esimerkiksi koulun mahdollista lopettamista tarkastellaan vuosittain, aiheuttaa se jatkuvaa epävarmuuden tilaa ja myös kuohuntaa kouluyhteisöön. Lapsivaikutusten arvioinnin tekemistä voi haastaa lisäksi se, että lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointiin sekoittuu muitakin asioita kuten kyläyhteisön elinvoimaan liittyvät kysymykset, joita saatetaan toisinaan yhdistää lapsen edun kysymyksiin.

Väestöennusteen mukaan kaupungin väestönkehitys on laskeva ja väheneminen kohdistuu erityisesti lasten ja nuorten määriin. Alakoulut eroavat toisistaan paitsi oppilasennusteen,

myös opetusryhmien koon suhteen. Esiopetuksen palvelutarve supistuu ikäluokkien pienenemisen myötä ja perusopetuksen oppilasmäärä vähenee vuoteen 2029 mennessä noin 310 oppilaalla. Palvelutarpeen väheneminen tarkoittaa laskennallisesti 16-17 opetusryhmää (kun keskimääräinen ryhmäkoko 19 oppilasta). Oppilasmäärien vähentyessä epätasaisesti kunnan alueella erot opetusryhmien koon suhteen kasvavat entisestään. Perusopetuksen laadun ja talouden kannalta ei ole kestävä ratkaisu, että opetusryhmän koko on liian pieni.

Kouluja ja luokkia yhdistettäessä oppilasmäärät lisääntyvät kouluissa ja opetusryhmät kasvavat hetkellisesti. Opettajan aika oppilasta kohden vähenee suhteessa pienimpien yhdysluokkien (13 oppilasta) aikaan. Muutamana vuoden kuluessa oppilasmäärä alkaa tasaantua ikäluokkien pienenemisen myötä. Opetuspalveluissa ja kouluissa pyritään huomioimaan luokkakohtainen tilanne alkuvaiheessa järjestämällä jakotunteja tai/ja koulunkäynninohjaajan tai resurssiopettajan tukea ylisuurille (yli 25 oppilasta) luokille. Näitä luokkia muodostuu vain muutamassa ikäluokassa.

Pieniin kouluihin ohjataan tällä hetkellä enemmän oppilaskohtaista tuntikehysresurssia kuin keskustan suurempiin kouluihin. Mikäli perusopetuksen palveluverkkoon ei tulevaisuudessa tehdä muutoksia, pienten koulujen oppilasmäärä putoaa entisestään samoin myös oppilaskohtaiset kustannukset. Suurten opetusryhmien koulut puolestaan tarvitsevat nykyistäkin enemmän jakotunti-, tukiovetus- tai erityisopettajaresurssia. Yhtälö on taloudellisesti kestävä ja johtaa säästötoimenpiteisiin, jotka heikentävät koko perusopetuksen laatua. Suurempien koulujen näkökulmasta alakoulujen oppilaat ovat tällä hetkellä epätasa-arvoisessa tilanteessa keskenään.

Mielekäs opetus, oppiminen ja koulunkäynti eivät liity yksin suuriin opetusryhmäkokoihin. Myös toinen ääripää, koulun koon pieneneminen ja ikätovereiden vähyys, vaikuttavat opetuksen mielekkääseen järjestämiseen ja sitä kautta oppilaan mahdollisuuksiin kehittyä. On myös hyvä huomioida, että luokkakohtaisesta merkityksestä oppimiselle ei ole selvää yhteyttä useiden tutkimusten mukaan (esim. Helsingin yliopisto, Kupiainen & Hienonen 2016, Luokkakoko), vaikka ylisuuret ryhmät eivät tavoiteltavia olekaan.

Oppilaiden oppimisen ja hyvinvoinnin (kouluterveyskyselyt 2019, 2021 ja 2023) haasteet ovat lisääntyneet. Luokat ovat heterogeenisiä. Yhdessä luokassa voi olla äidinkieleltään useita muita kuin suomenkielisiä sekä tehostetun ja erityisen tuen oppilaita. Opettaminen on muuttunut yhä haasteellisemmaksi oppilaiden yksilöllisten tarpeiden huomioimisen myötä. Yhdysluokkaopetuksessa toisen luokka-asteen oppisisältöjen lisäksi tulee huomioida myös nämä lasten yksilölliset tarpeet. Voidaanko tällä perusteella ajatella, että yhdysluokkaopetus voisi olla oppilaille ja henkilöstölle kuormittavampaa kuin yhden luokka-asteen opettaminen kerrallaan?

Lapsivaikutusten arviointi on antanut tärkeää tietoa oppilaiden ja eri aikuisryhmien näkemyksistä koskien perusopetuksen palveluverkkoa ja sen muutoksia. Orimattilan kaupungin toteuttamassa lapsivaikutusten arvioinnissa koulujen lakkauttamisen

vaikutuksista painotettiin erityisesti lasten kuulemista. Näin pystytään suunnittelemaan ratkaisuja ja toimenpiteitä, jotka lieventävät lasten huolia ja tekevät mahdollisista muutoksista helpompia.

Liitteet

Liite 1 Fountain Park, verkkofasilitoinnin tulokset

Liite 2 Luhtikylän koulu, lasten vastaukset

Liite 3 Kuivannon koulu, lasten vastaukset

Liite 4 Järvikunnan koulu, lasten vastaukset